

בטיחות ביולוגית ברפת החלב

שמוליק פרידמן - מועצת החלב, מאל"ה
shmulik@is-d-b.co.il
איציק אברמוביץ - החקלאית

בטיחות ביולוגית הינה מרכיב חשוב בכל נושא רווחת חיות המשק והיא אחת ההשקעות החשובות ביותר לבריאות המקנה, לרווחיות הרפת ולבריאות הציבור. כללי הבטיחות ישמרו על בריאות בעלי החיים ברפת ויתרמו גם לרווחתם של הרפתנים

הקדמה

התפרצויות של מחלות מוכיחות כי משתלם להיות מודע לחשיבות, למניעה ולשליטה במחלות מדבקות בעבודה עם חיות משק.

תפיסה זו ידועה בשם **בטיחות ביולוגית**.

בטיחות ביולוגית עוסקת בשני מישורים:

- ניהול ממשק שימנע או יקטין את הסיכון לחדירת מחלות מדבקות לרפת ע"י בע"ח, אנשים וציוד.
- ניהול ממשק שיצמצם את התפשטות המחלות המדבקות בין בעלי החיים בתוך הרפת.

חיסון הוא מרכיב חיוני במניעת מחלות. הקפדה על ביצוע שגרת חיסונים על פי הנחיית הגופים המקצועיים - (שירותים וטרינריים, רופא מטפל) תצמצם הדבקה במחלות שונות

חיה+ גורם מידבק+ סביבה = מחלה

כל המחלות המדבקות נובעות למעשה משילוב בין החיה ויכולתה להתנגד למחלה (החיסון שלה), גורם מדבק (חיידק, וירוס וטפיל) והסביבה.

לדוגמה: המגדלים יכולים למנוע חלק מהמחלות על ידי שימוש בחיסון המעלה את התנגדות החיסונית של בעל החיים. כמוכן, המגדלים יכולים למנוע מחלה על ידי מניעת כניסתם של הגורמים המדבקים למשק. אם הגורם המדבק כבר חדר למשק, המגדלים יכולים למגר אותו או למזער את התפשטותו במקום.

החיסון ככלי אסטרטגי

חיסון הוא מרכיב חיוני במניעת מחלות. הקפדה על ביצוע שגרת חיסונים על פי הנחיית הגופים המקצועיים - (שירותים וטרינריים, רופא מטפל) תצמצם הדבקה במחלות שונות.

חשוב! לדאוג להקים ברפת תנאים ותשתית מתאימים (שביל חיסונים, עולים וכד') שיאפשרו חיסון מלא, נוח, יעיל ונכון.

בקרת התנועה ברפת

מחלות מדבקות יכולות להיות מובלות ומועברות על ידי אנשים וציוד. חשוב להשתדל שלא להשאיל או לשאול ציוד ממשקים אחרים; במידה ונאלצתם לעשות זאת יש לוודא שהוא נוקה וחוטא היטב. השתמשו ברסנים, בנזמים ובחבלים משלכם.

יש להגביל ולצמצם כניסת אנשים בלתי מורשים לרפת - מומלץ וחשוב לגדר את כלל שטח הרפת ולאפשר כניסה רק מפתח אחד בלבד שיהיה סגור בשער או במחסום. בפתח הכניסה תהיה ממוקמת ברכת טבילה (שתמולא בעת הצורך בחומר חיטוי). שימו שלט שמבקש מאנשים לא להיכנס, ומספק מידע למי להתקשר לצורך כניסה למתחם עצמו.

ידוע כי קיימת קבוצה של בעלי מקצוע אשר מבקרים באורח קבוע, כחלק מפעילותה היומית השגרתית; ואלה כוללים: מזריע, רופא, מדריכים ויועצים, אנשים הקשורים למערך ההזנה, מוכרים וספקים,

גדר ושער לכל מתחם הרפת - רצוי עם שיחים צמודים

מדבקת תחדור באותו זמן.

עיקר הצעדים שמומלץ מאד לבצע בעת רכישה והכנסת בעלי חיים חדשים למשק:

- בעלי החיים הרשומים בספר העדר.
 - נמצאים במעקב ובטיפול של השירותים הווטרינריים בשדה (לשכות וטרינריות אזוריות).
 - נמצאים בטיפול שגרתי ובמעקב רפואי צמוד של וטרינר מטפל ("החקלאית", שירות פרטי אחר).
 - לוודא שבעלי החיים שנרכשו חוסנו באופן מלא כנדרש.
 - הווטרינר של המשק הרוכש ידאג לקבל מידע על הסטטוס הבריאותי של המשק המוכר ויוודא שאין מגבלות העלולות למנוע את הרכישה.
 - יש לוודא שהמשק נמצא במעקב ובשליטה של מאל"ה והוא חופשי ממחלות עטין מדבקות: **סטרפ.אגלקטיה, סטאפ.אוראוס ומיקופלסמה.**
 - יש לרכוש בעלי חיים שעברו בדיקות דם (כנדרש ע"י השירותים הווטרינריים) ונמצאו חופשיות מהמחלות שנבדקו (**ברוצלוזיס, בת שחפת, BLV, BVD ומיקופלסמה**).
 - הובלת הבקר למשק תעשה ברכב שעבר ניקוי וחיטוי לפני העמסה.
- לאחר קליטת בעלי החיים החדשים במשק- מומלץ לנקוט בצעדים הבאים:
- עגלות**
- בידוד בקבוצה נפרדת לפרק זמן של 10-14 ימים.
 - בדיקה קלינית ע"י הרופא המטפל.
 - באם הסטטוס החיסוני אינו ברור, יש לחסן שוב עפ"י הפרוטוקול המקובל במשק (בייעוץ עם הרופא המטפל).

שמירה על עדר סגור הינה הזרז החשוב ביותר להגנת העדר מחדירה של מחלות מדבקות. בעדר סגור אין כניסה של בקר חיצוני לרפת. כמוכן, יש להקפיד לא להוביל בעלי חיים ממשק אחר. למרות השאיפה לשמור על עדר סגור וההכרה בחשיבות הנושא למניעת חדירה של מחלות חדשות לעדר, נאלצים משקים לרכוש בעלי חיים חדשים (תוספת מכסה, תחלואה או תמותה בשיעור ניכר ועוד). חשוב לתכנן היטב הכנסת חיות חדשות כדי למזער את הסיכון שמחלה

אנשי שירות, **סוחרי בקר**, אנשי תחזוקה ועוד. קבוצה זו חייבת להיות מודעת לכללי הבטיחות הביולוגית ויש לדאוג שימלאו אחר ההנחיות בנושא הקיימות במשק. הנחיות אלה חלות כמובן, גם על מבקרים ואורחים אחרים. **כניסה ותנועת רכבי המבקרים תהיה בדרך שלא תעבור בתוך קבוצת הפרות. הרכבים יחנו במגרש החנייה שיהיה מרוחק מקב' הפרות.**

באחריות המגדל לוודא שהמבקרים לובשים מגפיים ובגדים נקיים בעת ביקורם ברפת, זה חשוב בעיקר, אם המבקרים כבר היו במשקים חקלאיים אחרים. מומלץ לספק למבקרים מגפי ניילון חד פעמיים (ובמקרים מיוחדים גם חלוקים חד פעמיים) בעת הסיור ברפת. במידה והסיור מתבצע בכל הרפת, נא להתחיל את הסיור בקבוצת בע"ח הצעירים ולהתקדם בהדרגה לבוגרים. (בעיקרון רצוי להשתדל להמעיט בביקור בקב' בני הבקר היונקים והצעירים וכן בקב' הממליטות שהן הקבוצות הרגישות בעדר).

ציוד וכלים הנכנסים לרפת והיו בשימוש ברפתות אחרות (טרקטור מעמיס, ציוד ושולחן מטלף, ציוד מסמן כוויות קור ועוד) צריכים לעבור ניקוי וחיטוי בטרם תחילת עבודה ברפת - בפינה מרוחקת מהפרות. ודאו שרמפת העמסה של בקר הנמכר ויוצא מהעדר נמצאת בקצה מרוחק ברפת ומופרדת מקב' הפרות כך שתאפשר נגישות של רכב סוחר הבקר מבלי שינוע בכלל אזור הרפת. ודאו שחיות מתות ייאספו מבלי שמשאית האיסוף תכנס או תבוא במגע עם שאר בעה"ח.

מניעת ההכנסה של מחלות מדבקות לעדר

שמירה על עדר סגור

שמירה על עדר סגור הינה הדרך החשובה ביותר להגנת העדר מחדירה של מחלות מדבקות.

בעדר סגור אין כניסה של בקר חיצוני לרפת. כמוכן, יש להקפיד לא להוביל בעלי חיים ברכב שהעביר בעלי חיים ממשק אחר. למרות השאיפה לשמור על עדר סגור וההכרה בחשיבות הנושא למניעת חדירה של מחלות חדשות לעדר, נאלצים משקים לרכוש בעלי חיים חדשים (תוספת מכסה, תחלואה או תמותה בשיעור ניכר ועוד). חשוב לתכנן היטב הכנסת חיות חדשות כדי למזער את הסיכון שמחלה

העמסת פרות יוצאות בקצה הרפת

יונקיה סגורה למניעת ביקורים וגנבות

תא המלטה נקי ויבש

- בטיפול בחולים יש להשתמש בכפפות ח"פ (חשוב גם למניעת מחלות זואוונטיות) ובסיומו יש ליטול היטב ידיים ולשטוף מגפיים.

כללי

● בידוד

- בעלי חיים חולים יש לבודד בקב' נפרדת או בתא "בית חולים" המופרד משאר העדר.
- ציוד המשמש בקב' הבידוד לא ישמש את קבוצת הבריאות או יעבור ניקוי וחיטוי בעת המעבר בין הקבוצות.

● אבחון

- חשוב לבצע בדיקות מעבדה על פי הצורך, לקבלת אבחון מדויק של גורם התחלואה במשק, וכן בדיקות תקופתיות לצורך קבלת תמונת מצב התחלואה בעדר (BVD, BLV, מחלות עטין וכד')
- יש לבצע נתיחה לאחר המוות של בעלי החיים שמתו מסיבה לא ברורה.

● תברואה (סניטציה)

- יש להימנע מלדרוך או מלנסוע על המזון המוגש לבע"ח באבוסים.
- יש לשאוף להפריד בין הכלים המשמשים לטיפול בזבל (טרקטור מעמיס, שופל) לבין הכלים המשמשים במערך ההזנה. במידה ולא מתאפשר, חשוב מאד לשטוף היטב את הכלים לאחר העבודה בזבל בטרם העבודה בהזנה.

חשוב לזכור:

בטיחות ביולוגית הינה מרכיב חשוב בכל נושא רווחת חיות המשק והיא אחת ההשקעות החשובות ביותר לבריאות המקנה, לרווחיות הרפת ולבריאות הציבור. ■

פרות

- בדיקה קלינית ע"י הרופא המטפל.
- דיגום חלב מכל הרבעים ומשלוח למעבדה לבריאות העטין בקיסריה.
- יש לחטא את ציוד החליבה והידיים לאחר חליבת הבקר החדש - עד לקבלת תוצאות בדיקת המעבדה.
- יש לסמן את בע"ח הנרכשים, להפריד אותם משאר העדר או לחילופין לחלוב אותם תמיד בסוף קבוצת הנחלבות.
- להשלים חיסונים במידה ונדרש (בייעוץ עם הרופא המטפל).

מניעת התפשטות ופיזור מחלות העדר

יונקים ובני בקר צעירים

- יש לשאוף לכך שההמלטה תתבצע בתא המלטה נקי ומרופד.
- חיוני לאסוף ולהפריד את הוולד מיד לאחר המלטה ולהעבירו ליונקייה.
- העגלה המשמשת לאיסוף הוולד תהה נקייה ומחוטאת.
- הוולד יקבל טיפול ראשוני כמקובל (קולוסטרום וחיטוי טבור)
- הוולד ישוכן במלונה או בתא נקי ומחוטא, מרופד, מוגן מפני קרינה ישירה ומרוחות ומרוחק ממגע עם ולדות אחרים.
- יש לדאוג שהיונקייה תהא מרוחקת ונפרדת מקב' הפרות.
- יש לגדר את היונקייה ולאפשר כניסה מבוקרת. בפתח הכניסה יהיה מותקן צינור מים לצורך שטיפה וניקוי מגפיים וכן אמבטיית טבילה המכילה חומר חיטוי לצורך טבילת המגפיים בטרם כניסה.
- יש להשתדל להפריד בין צוות עובדי היונקייה לצוות עובדי הרפת, ולהשתדל לצמצם כניסה שלא לצורך של עובדי הרפת ליונקייה.
- בטיפול והאכלה של בני הבקר ייתן טיפול בשלב הראשון לבע"ח בריאים ובסיום יטופלו החולים.